

Bronnen der onkerkelijkheid

**Uitgave van het
Humanistisch Verbond**

Verschijnt om de veertien dagen

**23ste jaargang nummer 4
17 februari 1968**

Hoofdredacteur: dr. A. L. Constandse

Redactieraad:

mr. dr. M. Rood-de Boer, prof. dr. J. C. Brandt
Corstius, H. Mozes, mej. E. van der Reijden,
R. de la Rie, mr. dr. H. J. Roethof

Redactiesecretaris: F. C. van Soesbergen
postbus 114, Utrecht, telefoon (030) 24641

Administratie, abonnementen en advertenties:
postbus 114, Utrecht, telefoon (030) 24641
giro 304960 t.n.v. Humanistisch Verbond, Utrecht

Advertentietarieven op aanvraag

Abonnementsprijzen per jaar:
voor Nederland, andere E.E.G.-landen, Suriname
en de Antillen f 9,50,
overige landen f 12,-

Losse nummers f 0,50

In dit nummer (8 pag.) o.a.:

Dr. D. H. Prins: Bronnen der onkerkelijkheid
(pag. 1 en 6)

F. C. van Soesbergen: Afscheid P. W. v. d. Vliet (pag. 4)

E. van der Reijden: Waarheen na de lagere school?
(pag. 5)

Dr. A. L. Constandse: Hulp en Handel (pag. 5)

IN 'Mens en Wereld' van 20 januari noemt de redacteur een rapport van de Nederlandse bisschoppen over 'Geloof en leven' een historisch document en getuigt er van zijn vreugde over dit blijk van 'vrij en zelfstandiger denken'. In hetzelfde nummer eindigt Van Dooren het relaas van zijn indrukken tijdens het Pastoraal Concilie, dat hij als daartoe uitgenodigd waarnemer van het Humanistisch Verbond bijwoonde, met 'uitermate boeiend' en 'opzienbarend'. Het zo juist verschenen boek 'Gist in het brood' geeft mij een welkome aanleiding ook een duit in dit zakje te doen in de hoop, om niet te zeggen in de verwachting, dat de laatste resten van het beeld van 'de roomse kerk', dat dateert uit de tijd van het beruchte mandement of van nog vroeger, zullen verdwijnen. De schrijver, P. H. van Dijk, is redactiesecretaris van 'De vragende Mens'. Dit tijdschrift, in het leven geroepen ter verspreiding en verdediging van de katholieke leer, is geleidelijk van karakter veranderd. Het is al enige jaren een discussieblad, waarin vogels van diverse pluimage hun denkbeelden over levensbeschouwelijke vragen uiteenzetten. Geïnspireerd door gesprekken in kringen van geloofsgenoten, aangemoedigd door het 'Apostolaat van de Minderbroeders in Noord-Holland' ging de auteur tot publicatie van wat hij te zeggen had over. En dat is belangrijk genoeg om het, ter informatie, althans gedeeltelijk, met zijn eigen woorden samen te vatten.

UITGANGSPUNT is een onderzoek naar de omvang en de oorzaken van de buitenkerkelijkheid in Nederland.

Wat die *omvang* betreft, een opsomming en korte analyse van verschillende gegevens voert tot de conclusie: 'Zes miljoen van de twaalf miljoen Nederlanders hebben het geregeld, en meestal elk contact met de kerken verloren. Hoewel... veel niet-kerkelijkheid van recente datum is, mag dit niet verleiden tot de mening, dat men hier alleen maar met een betrekkelijk nieuw verschijnsel heeft te maken. Eerder kan men zeggen, dat in de laatste halve eeuw aan de oppervlakte is

gekomen... wat reeds lang daaronder aanwezig is geweest. En nog heeft lang niet alles de oppervlakte bereikt, want gewoonte, sentiment, angst en besluiteloosheid en dergelijke zijn verantwoordelijk voor het nog steeds geforceerd gunstige beeld van de kerkelijkheid'. Welke zijn volgens de auteur de oorzaken der onkerkelijkheid?

Ten eerste: 'Het tragisch verzuim der kerken betreffende de sociale nood der massa's. Sinds eeuwen was men gewend geweest aan een in streng gescheiden lagen ingedeelde samenleving... die men beschouwde als behorend tot de natuur der dingen, als een van God gegeven werkelijkheid. Ook zij, die tot de onderste lagen behoorden, geloofden dit, want hun armoede had lang genoeg geduurd om ook door de betrokkenen als een natuurlijk feit te worden aanvaard. Deze toestand was een bevestiging – ten koste van de slachtoffers – van het tranendal-karakter van deze wereld en een stimulans om alle hoop op het hiernamaals te vestigen... Elke gedachte die zou kunnen leiden tot verwijt, protest of verandering, werd verworpen als ingaande tegen de van God gegeven orde... Toch kon de sociale ellende door een grondige wijziging in de verhoudingen worden opgeheven. Het besef hiervan kwam op in kringen van intellectuelen en bewuste arbeiders, die veelal reeds buiten de kerk stonden.' Als dan Paus Leo XIII zijn stem wel verheft 'tegen de uitbuiting van de arbeidende klasse' maar dit gepaard laat gaan 'met een scherpe veroordeling van het socialisme' wordt 'door de kerk zelf het socialisme vastgenageld in zijn niet-kerkelijkheid.'

Het verlies van de maatschappelijke functie der kerken wordt een tweede oorzaak genoemd. 'Vooral de dorpse samenleving viel goeddeels samen met de kerkelijke... Dit maakte kerkelijkheid tot een sociale aangelegenheid, waarmee men niet naar willekeur om kon gaan. Wie zich niet kerkelijk gedroeg, had moeite een ambt te veroveren, zelfs vaak om een baantje te krijgen bij een

(Vervolg op pag. 6)

KRITISCH ALLERLEI

Kerk en leger

IN de beroemdste kerk van Hamburg heeft zich op 13 januari een schandaal voorgedaan, dat aanleiding heeft gegeven tot veel commentaar. In de St. Michaelskerk predikte de lutherse theoloog Thielicke, die sterk op de zenuwen werkt van de studenten. Dezen hadden te kennen gegeven dat zij na de preek met de professor wilden discussiëren. Professor Thielicke wordt beschreven als een conservatief man, die goed thuis zou horen in de tijd van keizer Wilhelm II. Voorheen, op de Hamburgse Universiteit en in West-Berlijn, heeft hij al aanleiding gegeven tot roerige tonelen tijdens discussies. Op 13 januari nu vreesde hij interrupties en 'godslasterlijke' interventies. Hij getuigde daarvan tegenover bisschop Wölber, die hem aanriep aan lidmaten van de kerk te vragen, eventueel de orde te handhaven. Maar Thielicke wendde zich tot de directeur van de militaire academie, generaal Wulf. En deze zond hem vijftig aankomende officieren, die (hoewel in burger) de lijfgarde vormden van de theoloog. Inderdaad: men waant zich nog in het keizerrijk!

Kinderliefde

DE Duitse pers maakt zich ongerust over het gebrek aan crèches en bewaarscholen. Minister Heck heeft een 'kinder-enquête' ingesteld en deze wees uit, dat slechts dertig procent der kinderen een plaatsje kunnen vinden in inrichtingen voor kleuters. In Italië 50%, in Frankrijk 65% en in België 91%. Een jonge hoogleraar in de sociologie, R. Dahrendorf, heeft nu doen opmerken, dat de kinderliefde der Duitsers niet daverend zou zijn. Men staat niet vrij en open tegenover sex, zwangerschap en geboorte, noch tegenover het kind, zo meent hij, en men 'veronachtzaamt in eigen huis de positie der zwaksten.' Hij sluit daarmee aan bij de kritiek op een onderwijssysteem, dat nog overwegend autoritair is. De kinderen worden heel gauw als lastig beschouwd en de hoogleraar uit zich onder andere als volgt: 'Dit is geen individuele booswilligheid, maar het gevolg van een gebrek aan gevoeligheid als systeem, een tot structuur geworden gedachteloosheid.' Verheugend is echter, dat de kritiek daarop niet ontbreekt.

Fijngevoelig

OVERIGENS is fijngevoeligheid nu ook niet bepaald de grootste deugd van andere volken. In Die Zeit troffen wij foto's aan, die een reportage illustreren over nieuwe reclame-methoden. Het gaat om het vragen van aandacht voor de nieuwste mode. Mannen staan tegen de muur voor een vuurpeloton, als onberispelijk geklede

cultuurmensen. Het zijn trotse Amerikanen in honderd procent wol! Een Britse firma stelt drie mannequins aan ons voor, twee mannen en een vrouw, die ook alweer aan palen gebonden wachten op het moordende salvo van de voor hen staande soldaten. Naast zulke foto's vindt men dan een beschrijving van de kledij, de stof en haar kwaliteit. Erger is dat bij een opinie-onderzoek bleek, dat 75% der ondervraagden in Amerika erkende door dit soort reclame opmerkzaam te zijn gemaakt op aantrekkelijke confectie, en niet onaangenaam getroffen te zijn door de imitatie van een terechtstelling. De associatie van mode met geweld schokte hen niet...

Pornografie

TERWIJL tonelen van oorlog niet als onwettig worden beschouwd en als realistisch worden verbreed, staat het met afbeeldingen en beschrijvingen van seksuele liefde heel anders. Op dit terrein is er al gauw sprake van 'pornografie.' Het uit hun verband rukken van voorstellingen van geslachtsdelen en het isoleren van de 'vieselijke daad' als kijkspel heeft inderdaad met kunst of cultuur weinig te maken, en men behoeft exhibitionisme niet aan te moedigen. Maar ingrijpen van de censuur en de politie is ook dan altijd nog een hachelijk, want willekeurig, optreden. Het gebeurt zelfs herhaaldelijk dat er geen klachten komen over erotische literatuur of illustraties, maar dat de overheid op zoek gaat naar verboden vruchten. Gelukkig zijn de normen voor veroordelingen sinds een kwart eeuw zeer verbreed en is de preutsheid of schijnheiligheid flink afgenomen. Des te meer verbazing wekte het, dat de Hoge Raad het (niet-geïllustreerde) boek 'Is pornografie schadelijk?' van de Deense schrijfster Ann Karin Svedberg heeft gestempeld tot aanstootgevend en kwetsend voor de eerbaarheid. Het was uitgegeven door de NVSH, die het geschrift niet meer mag verspreiden en boete moet betalen. Natuurlijk is er nu een zwarte handel in ontstaan!

Studenten

DE seksuele opvoeding op scholen raakt gelukkig meer en meer ingeburgerd, hoewel het beter zou zijn dat die overbodig was door de opvoeding in het gezin. Over de Engelse universiteiten heeft nu Dr. Kerry Finlay, voorzitter van de British Student Health Association, enige belangwekkende gegevens verschaft. (Sunday Times, 28 januari). Aangezien het voorechtelijke seksuele verkeer steeds meer voorkomt wordt op hun verzoek aan een derde van de meisjesstudenten advies gegeven inzake het voor-

komen van zwangerschap. Daardoor loopt het aantal ongewenste zwangerschappen terug. Van de meisjes die zich in 1961 lieten inschrijven was 4,7% zwanger binnen drie jaar, maar bij de jaargang-1964 nog maar 2,9%. Volgens de dokter heeft 99% van de meisjes, die advies vragen, 'vaste en verantwoordelijke seksuele verhoudingen.' In dit verband een satirische anecdote, die nu in alle Duitse tijdschriften circuleert: in het damesblad Freundin schreef een meisje: 'Mijn vriend is een katholieke student in de theologie en hij heeft zeer strenge morele opvattingen. Daar hij tegen de pil is verwacht ik nu een kind van hem. Maar ik durf hem dat niet te vertellen.'

Gewenst of niet?

DR. Finlay heeft kunnen nagaan hoe het ging met 120 van 148 zwangerschappen van meisjesstudenten. Van hen brachten er 76 op normale wijze een kind ter wereld. Veertien hadden een miskraam, misschien wel opgewekt maar waarschijnlijk 'spontaan.' Acht bereikten, dat op wettelijke wijze en op erkende gronden vruchtafdrijving werd toegepast. De overige 22 hebben hun toevlucht genomen tot een niet-gewettigde abortus. Opgemerkt moet worden dat ook meisjes, die 'in feite gehuwd' zijn en wel tijdig voor de wet kunnen trouwen, vaak opzien tegen het moederschap. Dit blijft toch nog dikwijls ongewenst bij alle categorieën van de bevolking. Niettemin is het aantal ongewilde zwangerschappen geleidelijk afgenomen met de kennis en beschikbaarheid der voorbehoedmiddelen.

Citaten

OP dit gebied stuit men tegenwoordig overigens op kenmerkende uitspraken. In verband met de gereserveerdheid der kerken op het gebied van sociale vooruitgang en hervorming van zeden en gewoonten zei de Britse Labour-afgevaardigde W. T. Williams: 'Vaak denk ik dat God een conservatief moet zijn.' De filmster Liz Taylor, die wat ouder is geworden, heeft verzucht: 'Ik houd

van de minirok, maar om eerlijk te zijn moet ik bekennen dat ik voor een 'hippie' een beetje te oud ben geworden.' Lyrisch werd de chef-redacteur van het Duitse damesblad Constanze: 'In de strijd tussen de geslachten leggen de vrouwen het af bij daglicht, maar in de beschutting van de nacht herwinnen zij alle voordelen van hun geheime macht.' Romantiek van het damesblad!

Aflossing

VEEL aandacht is er geschonken aan het feit dat kardinaal Ottaviani is afgetreden als leider van het orgaan, dat tot 1907 'de inquisitie' heette, later 'Heilig Officie' werd genoemd en tenslotte 'Congregatie voor de zuiverheid des geloofs.' Dit lichaam moet waken over de godsdienstige leer en afwijkingen aan de kaak stellen. Ottaviani was oerconservatief en rook al op verre afstand ketterij, maar hij had de tijd niet mee. Aan het Vaticaan ontviel steeds meer het gezag om in te grijpen en te straffen, hoewel in een aantal staten (Italië, Spanje, delen van Latijns-Amerika) nog kerkelijke wetten de kracht van staatswetten hebben, meestal met betrekking tot huwelijk, opvoeding en onderwijs. Maar waar de scheiding is doorgevoerd tussen kerk en staat is er voor een inquisitie in de oude zin, natuurlijk geen plaats meer. Omtrent de gezindheid van de opvolger van Ottaviani, de Kroatische kardinaal Franjo Seper, weet men weinig voorzover het zijn theologische opvattingen aangaat. Politiek gesproken was zijn rol in de laatste oorlog niet bepaald verheffend: hij was secretaris van de Kroatische bisschop Stepinac, die zijn steun gaf aan de katholiek-fascistische beweging, die van 1941 tot 1945 van Kroatië een vazalstaat maakte van Duitsland en Italië. Na de oorlog zocht Seper weliswaar een compromis met het nieuwe Joegoslavië, en men zal dus moeten afwachten.

Versailles

*Onder de vloeren verhuizen de wormen de geraamten,
maar op de daken schikken geesten hun vleugels.
Geluidloos wordt in dit paleis de weelde bewaard en
in negen diepe kisten de verwrongen sleutels.
Het is verboden de koning aan te raken
of het verloren voorwerp van een hoveling terug te vinden.
De zonnestralen hebben openbaar de zon verlaten,
om hun kristallen stilte boeit men 's nachts de winden.*

*De tijd staat stil als de herfst in de tuinen.
De vijver luistert niet meer naar zijn huidig water,
de uilen zijn genummerd, net zoals de spoken.*

*Een dag duurt eeuwig in dit huis vol huizen
en vol koningschap, tot brandbaar stof vergaan.
Daarom, dat het hier streng verboden is te roken.*

PAUL SNOEK

(Uit: 'De Zwarte Muze' - Uitg. Manteau, Brussel - Den Haag).

De ongehuwde ouders

AAN het einde van de maand januari hebben de dagbladen zich weer eens bezig gehouden met de ongehuwde moeder. Daarmee bedoelt men niet de jonge weduwe of gescheiden vrouw (toch ook ongehuwd) maar het meisje dat een kind baart zonder nog naar het stadhuis te zijn geweest. Zij onderscheidt zich, in deze tijd van veelvuldig voor- en buitenechtelijk sexueel verkeer, op deze wijze van haar sexegenoten: 1. zij heeft geen doeltreffende voorbehoedsmiddelen gebruikt. 2. zij heeft geen abortus laten plegen. 3. zij heeft niet wettelijk willen of kunnen trouwen vóór de geboorte. Doet zij dit daarna alsnog, dan is zij ongehuwde moeder af en geen 'probleem' meer.

Verleden jaar zijn er in ons land 5000 kinderen 'buiten echt' geboren. Een percentage van 1,94 op het totaal aantal geboorten en flink laag, dank zij de toegenomen kennis der voorbehoedsmiddelen. In 1945 noteerde men een percentage van 3,55, daarna daalde het tot een dieptepunt van 1,21, om dus weer te stijgen tot 1,94. In Italië is dit percentage 2,1, in België 2,5, in West-Duitsland 4,7, in Frankrijk 6 en in Engeland 7,7. Dan komen de toplanden: Denemarken 9,5, Oostenrijk 11,2 en Zweden 13,8. Dat Zweedse cijfer stelt ons voor problemen, omdat in dit land de wettelijke abortus niet moeilijk te verkrijgen valt. Er zijn dus meer vrouwen dan elders, die (ongehuwd) een kind aanvaarden, maar ook ruimer mogelijkheden een baby af te staan aan adopterende echtparen.

BELANGWEKKEND moet natuurlijk de verdere toeneming zijn van het aantal ongehuwde moeders. Hoe meer er komen, hoe normaler het wordt. Het verschijnsel wordt dan geïntegreerd in de zeden en gewoonten en de sociale voorzieningen zouden er aan worden aangepast. En waarom zou een ongehuwde vrouw niet het recht hebben moeder te zijn? Vooral als zij (door eventuele herscholing) in staat wordt gesteld behoorlijk haar brood te verdienen. In Zweden is men al gevorderd met deze hervorming van de moraal. In ons land gaat dat schoorvoetend.

Intussen: als er een ongehuwde moeder is, moet er natuurlijk ook een ongehuwde vader zijn. Het Algemeen Handelsblad van 27 januari is zo intelligent geweest, aan dit aspect een beschouwing en reportage te wijden. Het blad overdrijft hopelijk en waarschijnlijk het 'schuld-en-boete-complex' van het meisje. Maar het heeft gelijk eens aandacht te schenken aan de ongehuwde vader, die stellig geen onverantwoordelijke 'losbol' behoeft te zijn. Vaak wil de aanstaande moeder zelf niet trouwen met de verwekker van haar kind. Wanneer deze reeds getrouwd is weet het meisje dat bijna altijd, en heeft zij zich gerealiseerd, dat zij - minstens voorlopig - niet kan trouwen. Het Handelsblad heeft een ongehuwde vader aan het woord gelaten, die een aanvaardbaar verhaal vertelt maar daarin toch waarschijnlijk wel een portie literatuur heeft verwerkt. Niettemin: waarom niet spreken van ongehuwde ouders? Waarom moet de vader in het duister blijven?

MAAR richt men op hem de schijnwerper, dan is het ook weer niet altijd zo dat hij er behoorlijk afkomt. Weinig opwekkend is namelijk de stijging van het aantal ongehuwde moeders van dertien tot negentien jaar. Ruim 43% der ongehuwde moeders is minderjarig en de jeugdige verwekkers van een kind voelen zich lang niet altijd verantwoordelijk voor de gevolgen van de sexuele gemeenschap. Er zijn - begrijpelijkerwijze - in een stad als Amsterdam nog al wat buitenlandse arbeiders onder. In een controleerbaar geval vormen zij 40% van het totaal der ongehuwde vaders. De betrokken meisjes echter hadden onvoldoende sexuele opvoeding genoten, dat is duidelijk.

Want het is soms, of de ouders oogkleppen dragen. Hun kinderen kennen óf niet de risico's van het sexuele verkeer, óf niet de voorbehoedsmiddelen om ongewenste gevolgen te voorkomen. Men kan gemakkelijk zeggen: het mag niet, het behoort niet voor te komen. Dit standpunt blijkt vruchteloos. Wat blijft is de noodzaak tot inwijding van tieners, jongens en meisjes, in het sexuele leven in de ruimste zin van dat woord, dus ook inwijding in de middelen om ongewenste zwangerschap te voorkomen.

A.

WEEZENKAS

DOOR de 'Weezenkas', Vereniging tot opvoeding en verzorging op humanistische grondslag te Amsterdam, is in samenwerking met het Humanistisch Verbond opgericht de Stichting HIVOS (Humanistisch Instituut voor Ontwikkeling-Samenwerking). Het doel van deze stichting is het voorbereiden, uitvoeren en uitvoeren van ontwikkelingsprojecten op economisch, sociaal, technisch, medisch en cultureel terrein. Ook het opleiden en uitzenden van deskundigen en andere hulpkrachten naar ontwikkelingslanden, alsmede het opleiden van personen uit ontwikkelingslanden ter plaatse of elders zal tot de taak der stichting behoren. Als humanistische organisatie voor ontwikkelingshulp zal HIVOS samenwerken met de in ons land reeds bestaande soortgelijke organisaties en deelnemen aan het overleg met nationale en internationale organisaties over de problemen die verband houden met vorenvermelde activiteiten. De Vereniging 'Weezenkas' heeft voor de oprichting van HIVOS een bedrag van twee miljoen gulden beschikbaar gesteld. Prof. dr. J. Tinbergen en dr. S. L. Mansholt hebben zich bereid verklaard als adviseurs der stichting op te treden. Het voorlopig adres der stichting is: Erasmus-huis, Oudegracht 152 te Utrecht.

Omdat mijn horloge tien minuten in een uur voorliep, stapten mijn man en ik op zaterdagmorgen, na het tweede kopje koffie, in de auto en reden op ons gemak naar onze horlogemaker. Op de terugweg kwamen we langs het v. Heutszmonument, waar grote groepen scholieren en andere jongelui bij elkaar stonden en waar het wemelde van de politie-agenten. 'Effe kijke,' zegt een Amsterdammer dan. We parkeerden de auto en trotseerden de natte sneeuw om getuige te zijn van de meest waanzinnige vertoning, die je je in deze tijd kunt voorstellen: de kranselegging van de boerenpartij bij het v. Heutszmonument. Als je dat niet zelf gezien hebt, geloof je het niet. Niemand begreep deze plotselinge genegenheid voor een vechtjas als v. Heutsz en nog minder, waarom de uiting ervan nu per se moest plaatsvinden bij dit monument op zaterdagmorgen twaalf uur, als alle middelbare scholen in die buurt uitlopen en zeker het Amsterdams Lyceum, dat er vlakbij ligt. Ze hadden tenslotte evengoed naar de Oosterbegraafplaats kunnen gaan, waar de enorme grafkelder van hun geliefde generaal staat.

Tegen twaalf arriveerden er nog een paar overvalwagens, tot de nok gevuld met agenten en ergens in een zijstraat stond een ziekenauto. 't Spul kon beginnen, ons kent ons, overal was op gerekend. Een alleraardigste jongen kwam nog even gele Anti-Vietnam-kaarten uitdelen: 'Astublieft,' zei hij lachend, 'vóórdat we straks moeten gaan rennen...' en hij gaf me er een. We zagen nog een van onze dochters, die stomverbaasd was ons daar aan te treffen en die eerder vrij van school gekregen had voor een verslag in de schoolkrant. De stemming was opgewekt.

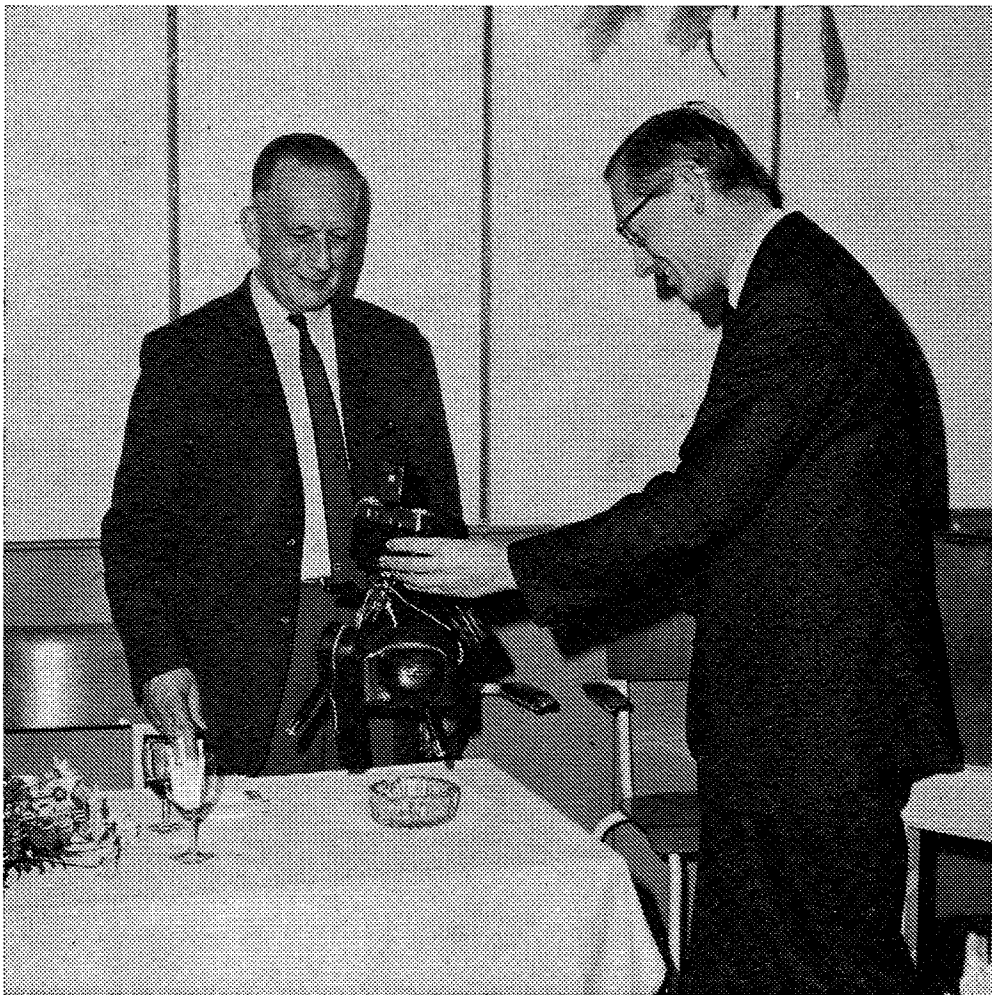
Klokslag twaalf uur kwamen er een stuk of vijftig mensen aanlopen, geëscorteerd door politie-te-paard. Een groep jongelui bracht de nazigroet en er werd geroepen: 'v. Heutsz moordeenaar'. Agenten met honden joegen ze weg. De honden gingen ontzettend te keer, jassen gingen aan flarden.

Voorop in de stoet liep een grote, zware man, met in zijn armen, als een baby, een grote bos roze (!) anjers, 't papier er nog slordig om. Twee kransen hadden ze, die moeizaam aan de voet van de sokkel werden neergelaten in het bassin, waar ze voor deze gelegenheid het water uit hadden laten weglopen. Kleine service van de gemeente.

Ondertussen hield Het Gezag zich, te voet, te paard en met honden bezig met de jeugd, die ervan langs kregen met gummistokken en reageerden met rookbommen, rotjes en sneeuwballen. Omdat ik nog steeds dat gele Vietnamkaartje in mijn hand had, mochten wij blijven staan, want een bleekneuzig agentje dacht, geloof ik, dat het een soort perskaart was. 't Was een onwezenlijke toestand. Net of mensen koelbloedig overlegd hadden: wat moeten we doen, om weer eens een lekkere knokpartij tussen de politie en de jeugd te ontketenen. Een soort schaakspel: hier verzet je een pion en aan de andere kant van het bord doet een paard (nog toepasselijk ook) zijn werk. Er werd gerost en er vloeide bloed en hoogstwaarschijnlijk was het allemaal opzet, want de boerenpartij had zelf een socialistische jeugdorganisatie opgebeld om ze tot demonstreren aan te zetten. Dat is ze dan gelukt. Nog lang, nadat de heren en dames zich weer in het Hiltonhotel hadden teruggetrokken, vielen er nog rake klappen. Een vol etmaal, van vrijdagavond af, is het monument bewaakt, met honden.

Roze anjers! Mensen, óp naar Jan Pietersz. Coen! Mèt een boeketje babyroosjes!

Ten afscheid: P. W. van der Vliet

J. de Leede, voorzitter personeelscommissie (r) overhandigt het afscheidsgeschenk aan P. W. van der Vliet. (foto Verduijn)

ZATERDAG, 13 januari, waren wij in de gelegenheid afscheid te nemen van de heer P. W. van der Vliet, de tweede functionaris van het Humanistisch Verbond, die met pensioen is gegaan.

Nadat, tijdens een lunch in Hotel Noord-Brabant, reeds officieel door het Hoofdbestuur afscheid van hem en zijn naaste familie was genomen, kwam het gezelschap naar het Erasmushuis alwaar in de door de familie Schuur feestelijk aangeklede grote zaal een receptie werd gehouden. De organisatie hiervan berustte in handen van de personeelscommissie.

Vele vrienden hadden aan de uitnodiging gevolg gegeven en waren vaak van zeer ver gekomen, om van hun belangstelling te doen blijken. Tijdens deze bijeenkomst, waar het zeer geanimeerd toeging, werd door verschillende sprekers het woord gevoerd, die allen gewag maakten van de vele kwaliteiten van Van der Vliet.

DE rij werd geopend door de heer J. de Leede, thans in zijn hoedanigheid van voorzitter van de personeelscommissie. In een toespraak, waarin toespelingen werden gemaakt op het te geven cadeau, werd hem dit namens vele vrienden overhandigd; een complete foto-apparatuur. Mevrouw van der Vliet werd verrast met een prachtig boeket bloemen. Daarna sprak de heer d'Angremond, die erop wees, dat hij niet langer een unieke figuur in het Verbond was, doch dat hij als gepensioneerd nu een collega had gekregen. C. H. Schonk, de man onder wiens verantwoordelijkheid Van der Vliet zo lang als geestelijk raadsman in de arbeiderskampen had gewerkt vond, dat hij Van der Vliet het best kon kenschetsen, door hemzelf aan het woord te laten en hij las daarop enkele artikelen voor, die deze onder het pseudoniem d'See-Uyl had geschreven en die inderdaad een duidelijk beeld gaven van het werk, zoals dat o.a. tijdens de ramp in Zeeland moest worden verricht.

Ook C. J. van der Hulle, als vriend en collega, haalde in een geestige speech vele herinneringen op aan de tochten, die beiden regelmatig naar de kampen hadden ondernomen en die vaak onder moeilijke omstandigheden en met primitieve vervoermiddelen moesten plaats vinden. Ondanks de lichte toets van zijn toespraak onderkende men duidelijk de vele moeilijkheden, die de raadslieden in die periode hebben moeten overwinnen. Mede dank zij het onvermoeid werken van Van der Vliet werd de humanistische geestelijk raadsman in de arbeiderskampen een graag geziene gast.

Tenslotte sprak prof. van Praag. Deze had reeds in een officiële rede tijdens de bijeenkomst met het Hoofdbestuur afscheid genomen en hem dank gebracht voor het vele werk, dat hij ten behoeve van het Verbond had verricht. Hierbij werd tevens het feit gereleveerd, dat Van der Vliet ook nog geruime tijd hoofdredacteur van Mens en Wereld was geweest. Na al deze toespraken bestond er gelegenheid, dat ieder persoonlijk afscheid kon nemen en nog geruime tijd gezellig bijeenblijven, waarvan ruimschoots gebruik werd gemaakt.

F. C. VAN SOESBERGEN

Pijnlijke herinnering

TIJDENS de nationale herdenking van de bevrijding van het vernietigingskamp Auschwitz, 23 jaar geleden door de Russen, heeft de dichter Ed Hoornik in het Amsterdamse RAI-Congrescentrum de Nederlandse regering ervan beschuldigd geen enkele steun te verlenen aan landgenoten die nog elke dag de nadelige gevolgen van Auschwitz ondervinden.

De heer Hoornik, zelf voormalig gevangene van Dachau, noemde de chronische zieken, invaliden, psychisch gestoorden en vroegtijdig verouderden, 'van wie een kind kan zien dat ze moeten worden geholpen en die we nu al 23 jaar in de kou van Auschwitz laten staan. Geen pensioen, geen compensatie, geen enkel gebaar ooit van enige Nederlandse regering. Dat is een schandaal, waartegen iedere volksvertegenwoordiger zou moeten protesteren,' zei hij. 'Ik weet niet wat voor bedrag ermee gemoeid zou zijn, ik wil het ook niet weten. Het gaat om een ereschuld. En wie die niet inlost, heeft geen geweten.'

De heer Hoornik had eerder in zijn herdenkingstoespraak gewezen op het Auschwitz van vandaag zoals zich dat in honderd gedaanten voordoet: als in Vietnam, Zuid-Afrika, Spanje, Griekenland. 'Dingen waarvan we 23 jaar dachten dat ze voorgoed voorbij zouden zijn, maar die je zeker in tweederde van de wereld opnieuw ziet gebeuren,' aldus de heer Hoornik.

De zangeres Liesbeth List liet haar interpretatie van de Mauthausen-cyclus van de Griekse componist Mikis Theodorakis horen.

Vóór het optreden van Liesbeth List en het ensemble van Bert Paige speelde het Kunstmaand-orkest onder leiding van Anton Kersjes treurmuziek uit Tijn Uilenspiegel. Daniël Wayenberg was de solist in het pianoconcert van Grieg. De heer S. Chapira, voorzanger van de Nederlands-Israëliëse gemeente Naarden-Bussum zong een gebed voor de zielen der doden. Onder de honderden belangstellenden waren de Poolse ambassadeur in ons land, de eerste secretaris van de Russische ambassade en de Amsterdamse wethouder Polak. De Nederlandse regering was niet uitgenodigd, aldus het verslag in De Volkskrant. Pijnlijker kon niet gekenschetst worden, hoever zij is verwijderd van de verzetsmentaliteit van het jaar 1945!

Waarheen na de lagere school?

(2)

NU wij hebben gezien, dat er alle reden is om de geschiktheid van een kind voor een bepaalde vorm van voortgezet onderwijs na te gaan, rijst de vraag welke middelen ons hiervoor ten dienste staan.

In de mammoetwet worden vier selectieprocedures voorgesteld voor toelating tot het middelbaar onderwijs. Dit zijn: a. toelatingsexamen, b. schoolvorderingentest, c. psychologisch onderzoek, d. proefklas voor alle leerlingen. In alle gevallen wordt een verklaring van het hoofd van de lagere school gevraagd.

Wij zullen hierna vooral verwijzen naar het psychologisch onderzoek. Het gaat ons hier echter niet om de mérites van de verschillende selectieprocedures. Uitgangspunt is het belang van het kind: Waar heeft dit de meeste kans om tot een optimale ontplooiing van zijn persoonlijkheid en capaciteiten te komen. Wij zullen zien, dat het hierbij om een samenspel van verschillende factoren gaat. Aangezien de schoolkeuze na het lager onderwijs vooral een niveaukeuze betreft, nemen wij allereerst de intelligentie onder de loep.

Intelligentie

HOEWEL het begrip intelligentie langzamerhand gemeengoed is geworden en iedereen wel zo'n beetje weet wat men hieronder verstaat, heeft de psychologische wetenschap nog geen pasklare definitie te bieden. Er bestaan talloze omschrijvingen. Van de Geer¹⁾ citeert o.a. Stern: 'het vermogen om met doelmatig gebruik van denkmiddelen aan nieuwe eisen te beantwoorden,' Chorus: 'de algemene begaafdheid om situaties denkend te ordenen' en Drever: 'het vermogen om relaties te zien.'

Het feit, dat er verschillende definities zijn, wil niet zeggen dat we niet weten waar we het over hebben. Eysenck²⁾ illustreert dit aan het volgende voorbeeld. Hij zegt: wanneer we aan een politicus, een garagehouder en een huisvrouw vragen een bepaalde stof x te definiëren, zouden ze deze respectievelijk kunnen omschrijven als 'de oorzaak van de huidige problemen in het M.-Oosten,' als 'de uiteindelijke oorzaak van de voortbeweging van motorvoertuigen' of als 'een middel om vlekken te verwijderen.' Zeer verschillende omschrijvingen die betrekking hebben op een en het zelfde ding, namelijk op datgene wat de meesten van ons benzine noemen.

Wij zullen ons niet begeven in theoretische beschouwingen over intelligentie, maar dit begrip hier vanuit een praktisch oogpunt benaderen. Niemand zal ons waarschijnlijk tegenspreken als we zeggen dat intelligentie een voorwaarde is voor het leveren van bevredigende schoolprestaties. Zo kan men een tekort aan intelligentie vermoeden bij kinderen die geen gewoon lager onderwijs kunnen volgen. Of, zoals een moeder van een debiele jongen het zo fraai uitdrukte: mijn zoon is verminderd intellectueel.

Als deze veronderstelling juist is, kan men verwachten dat kinderen die 'goed' zijn op school een hoog puntental halen bij intelligentietests, en leerlingen die 'slecht' zijn een lage waardering noteren. Uit onderzoeken is gebleken dat deze verwachting inderdaad door de feiten wordt bevestigd.

AAN de eerste intelligentietest, die omstreeks 1905 werd gepubliceerd, is de naam van de franse arts Binet verbonden. Hem werd gevraagd een methode te ontwikkelen waarmee zwakzinnigheid bij kinderen vroegtijdig kan worden herkend.

Binet construeerde een aantal gestandaardiseerde vragen, en wel zodanig, dat de prestatie van elk kind vergeleken kon worden met de gemiddelde prestatie van zijn leeftijdgenoten. Een kind dat de 'normale' prestaties levert van een kind van acht jaar, krijgt dan de 'verstandelijke' leeftijd van acht jaar. Is het in werkelijkheid pas zes jaar, dan ligt het twee jaar voor, is het negen jaar, dan is het een jaar achter. Uit verdere onderzoeken is gebleken, dat men hiermee niet slechts een aanwijzing had voor het prestatieniveau op een bepaald moment, maar een min of meer blijvende index van iemands verstandelijke vermogen. Met andere woorden: het zegt iets over zijn beperkingen en mogelijkheden ten aanzien van wat hij in de toekomst verstandelijk 'aankan.' Meet men de intelligentieprestaties van een kind in de zesde klas lagere school, dan kan men op grond hiervan dus een kansuitspraak doen over het niveau van onderwijs dat het in staat is te volgen.

De test van Binet was ongetwijfeld een vernuftige vondst. Het befaamde I.Q. dat hierop is gebaseerd, bleek een hanteerbaar hulpmiddel. Een beperking is echter, dat het alleen een niveauaanduiding is en weinig zegt over de structuur van de intelligentie.

Het intelligentieonderzoek is sinds Binet belangrijk verfijnd en verdiept. Er zijn nieuwe testseries ontwikkeld die een gedifferentieerd beeld geven van het prestatievermogen op verschillende gebieden, zoals rekenen, taal, begripsmatig denken, ruimtelijk voorstellingsvermogen, technisch inzicht, logisch denken, wiskundig inzicht, e.d.

Maar genoeg hierover. Intelligentie is niet het enig belangrijke. Wij zullen in ons volgend artikel zien, dat een goed verstand op zich nog geen garantie inhoudt voor een voorspoedige schoolcarrière.

E. v. d. R.

¹⁾ Drs. J. P. van de Geer: 'De mening van de psycholoog.'

²⁾ H. J. Eysenck: 'Gebruik en misbruik van de psychologie.'

Hulp en handel

OP de eerste februari is in Nieuw-Delhi de tweede internationale handelsconferentie begonnen, die tot 25 maart moet duren. Zij is vooral van belang voor de verhouding tussen de geïndustrialiseerde landen (met een kapitalistische of communistische structuur) en de minder ontwikkelde staten. Vier jaar geleden, toen de eerste bijeenkomst van deze aard in Genève werd gehouden, kon men al spreken van een botsing tussen 'rijken en armen', welke laatsten twee derde van de vertegenwoordigde volkeren uitmaakten. Ditmaal verlangen ongeveer tachtig van de 130 deelnemers, dat aan hen faciliteiten worden

verschafft opdat de handel hun economische ontwikkeling kan bevorderen. Tot heden heeft het commerciële verkeer voornamelijk de meer welvarende landen gebaat. Ten eerste hebben zij onderling veel meer lonende betrekkingen dan met de achtergebleven gebieden, die natuurlijk povere klanten zijn. Ten tweede staan de kapitaalkrachtige groepen natuurlijk in de handel sterker dan de behoeftige volken.

HET is een probleem, waarmee de mogelijke humanisering der samenleving onmiddellijk samen hangt. De geïndustrialiseerde mogendheden kopen gaarne goedkope grondstoffen, delfstoffen en bepaalde (vooral tropische) agrarische producten en zij leveren het liefst industriële producten van eigen bodem. Ook de hulpverlening is vaak een subsidie van een welvarende regering aan haar eigen nationale industrie, opdat deze machines, schepen, auto's, gebruiksvoorwerpen enz. kan leveren aan een arm land. Maar wat dit laatste nodig heeft is – behalve diversificatie, veredeling en mechanisering van de landbouw voor een groeiende bevolking – de opbouw van een eigen nijverheid. Die wordt echter een concurrent van de ontwikkelde landen, en deze laatste geven daarvoor ongaarne kapitaal. Vestigen zij er nochtans dochterondernemingen dan wordt de winst daarvan in aanzienlijke mate naar het 'moederland' teruggebracht. Tot nu toe zijn de rijken nog steeds rijker, de armen armer geworden.

Ditmaal hebben 77 deelnemers aan de conferentie op voorbesprekingen in Algiers een aantal eisen opgesteld van de achter gebleven gebieden. Deze willen behoorlijke en vaste prijzen voor hun exportproducten. Een bepaalde methode daartoe is onder andere door Engeland en Zweden voorgesteld. Wanneer de minder ontwikkelde landen voorts hun produktie van bodemschatten, tropische gewassen en industrie-artikelen verhogen, wensen zij meer mogelijkheden om die voortbrengselen tegen redelijke prijzen ook te verkopen aan de welvarende volken. Zij willen ook op gunstiger voorwaarden kapitaal kunnen lenen (en gedeeltelijk als geschenk zien toegevoegd) om hun nationale produktie in eigen handen te verhogen; en dan leningen kunnen afbetalen op lange termijn en in de vorm van eigen voortbrengselen. Kortom: de internationale handel moet mede dienstbaar worden gemaakt aan de ontwikkeling van de achter gebleven landen, en de rijke naties behoren daarvoor offers te brengen, zonder dat zij economische kolonisatie nastreven.

ZULKE wensen zijn begrijpelijk en redelijk. De kloof tussen welvarende en arme volken moet worden verminderd en de geïndustrialiseerde landen kunnen best meer afstaan dan zij doen. Men moet echter bedenken dat niets kan worden bereikt zonder bijzondere inspanningen van de behoeftige gebieden zelf. En wat dit betreft hangt er veel af van het gehalte van hun leiders. In de eerste plaats moeten verouderde en contra-productieve feodale structuren worden opgeruimd, geboortebepierking met kracht ter hand worden genomen, een snelle culturele evolutie worden bevorderd. Zonder revolutionaire ontwikkeling van die aard is de voedingsbodem voor een moderne opbouw afwezig, wordt kapitaal dat rationeel belegd moest worden opgesoupeerd, blijven semi-feodale kasten en klikken zich zelf verrijken. En als deze vooral van de hulpverlening profiteren zouden zij gewillige instrumenten worden van buitenlandse machten die geen belang hebben bij politieke of economische ontvoogding der behoeftige volken. Bij de hulpverlening speelt nu het directe belang van de schenkers toch al een grote rol. Ook bijvoorbeeld in de EEG, die haar 'protectie' uitstrekt over een bepaald deel van Afrika.

CONSTANDSE

Bronnen der onkerkelijkheid

(Vervolg van pag. 1)

onderneming of een boer... Een kerkelijk gedrag was meestal noodzakelijk voor het krijgen van een ondersteuning... Dit stelsel van innige vervlochtenheid van kerk en sociale structuur op het platteland versterkte het verschijnsel van sociale controle. Het 'iedereen kent iedereen' bracht mee 'iedereen controleert iedereen'. Hierdoor werden mensen in vaste kaders gehouden. Het was riskant... uit de toon te vallen... De moderne tijd heeft aan de sociale functie van de kerk in de hier beschreven betekenis grotendeels een eind gemaakt.'

DE botsing tussen geloof en wetenschap werd een derde factor. 'Velen, bedwelmend door de wetenschappelijke perspectieven en de daaruit voortvloeiende technische mogelijkheden gingen geloven, dat de wetenschap op den duur alle vragen, alle problemen, alle mysteries zou oplossen en ook de weg zou wijzen uit de vraagstukken van psychische, sociale en economische aard... De godsdienst had voor hen als reële factor in het menselijk leven afgedaan... Deze opvatting heeft wellicht te meer effect gehad door de afwezigheid van de kerk, niet alleen bij de ontwikkeling van de wetenschap, maar ook bij de sociale strijd, die de geesten in de ban hield... Deze nieuwe wetenschappelijke situatie heeft een diepe invloed gehad, vooral op de reformatorische theologie... De kerk, en met name de rooms-katholieke waarin ook een modernistische richting opkwam, heeft op de theologische ontwikkeling die toch in de lijn der geschiedenis lag, geen ander antwoord geweten dan totale afwijzing... Het spreekt vanzelf dat hiermee niets werd opgelost, doch slechts een nieuwe bron van moeilijkheden en gewetensconflicten werd geschapen.'

Het huwelijk en zijn moraal vormden een vierde oorzaak van afvalligheid. 'In een land als het onze, met zijn gemengde bevolking, ligt een huwelijk tussen mensen van verschillende levensovertuiging voor de hand... Het verzet tegen gemengde huwelijken is steeds zeer scherp geweest. Vooral dat van de rooms-katholieke kerk had de vorm van een strenge veroordeling en van volkomen gebrek aan verdraagzaamheid... Tevens kan men in dit verband de kerken verwijten, dat zij elkaars geloof en het gemeenschappelijke daarin hebben miskend, dat zij geen idee gehad hebben van ware oecumene. En de gezamenlijke kerken hebben nog minder de echtheid van het niet-kerkelijke erkend.'

De mensbeschouwing tenslotte 'die in de kerk zo lang opgeld heeft gedaan', moet vermeld worden. Voor haar was 'de enige zin en het enige doel van het menselijk bestaan gelegen in het hiernamaals, de hemel. Alles wat aan 's mensen dood voorafging

was maar voorstadium van de uiteindelijke werkelijkheid... Dit grondidee werd gedragen door de overtuiging dat het kerkelijk stelsel van geloofswaarheden de enige ondeelbare waarheid inhield, waarnaast al het andere als dwaling moest worden aangemerkt... Van deze zo absoluut genomen opvatting uit was het erg moeilijk waardering te hebben voor de humanistische *) opvatting, dat ook het aards bestaan van de mens en de aardse werkelijkheid een hoge eigen en zelfstandige waarde hebben... Het bijbelse: 'Onderwerp de aarde en maak haar vruchtbaar' is een humanistisch bevel, dat door het humanisme, als de brede drijvende stroom in deze wereld, tot het zijne is gemaakt. De ontwikkeling van wetenschap en cultuur, de werkelijke rijkdommen van de godsdiensten, al hetgeen wij menselijke vooruitgang noemen, de waardering van de eigen lichamelijke en seksualiteit, zijn expressies van dit humanisme,' aldus de auteur.

DE wereld is veranderd, aldus gaat de schrijver verder, op het platteland en meer nog in de verstedelijkte gedeelten. 'Het beeld van de boer, die voorheen met boete- en dankdagen, met processies langs de velden, de hemel een goede oogst afsmeekte of dankte voor de zegen op de oogst' verdwijnt. 'Tegenwoordig regelt de boer zijn zaken zelf. Door geperfectioneerde bemestings- en bevloeimethoden, verwarmingstechnieken, zaadselectie, juiste teeltkeuze, ziektebestrijding, marktanalyse en dergelijke heeft hij het meesterschap over de vruchtbaarheid van zijn akkers en tuinen verworven. Hij hoeft daar God niet meer om te vragen... Men kan dit beeld, in aangepaste vorm, bezigen op vrijwel elk levensgebied. Wij hebben God minder nodig, zijn plaats wordt steeds kleiner... Elke poging om nog een eigen werkterrein voor God te reserveren is tot mislukking gedoemd. Deze toestand begint door te dringen in het levensgevoel van de mensen en zij vragen zich af, wie en waar God eigenlijk is, op welke wijze Hij zich eigenlijk nog aan ons mensen openbaart.'

De lezer, die, zover gekomen, neigt tot de conclusie, dat zulk een gedachtengang slechts tot een definitieve breuk met de kerk leiden kan en dat de auteur daar dus na aan toe is, vergist zich echter. Uit het daarna volgende blijkt duidelijk, dat hij zich, blijkbaar met vele anderen, inzet voor een vernieuwing van het christendom, dat hem ondanks alle gebreken lief is. Een vernieuwing, 'die probeert de zaak te reorganiseren, soepeler te maken, moderner in de organisatorische en mentale zin van het woord' acht hij volslagen ontoereikend. Het hem voor ogen staande 'evangelisch kerkbeeld' is een geheel ander. 'De kerk is er voor de wereld, dat is

haar zin... Dat betekent niet dat zij de wereld tracht op te zadelen met allerlei tijdgebonden zeden en opvattingen, zoals tot heden toe maar al te veel is gebeurd.' Evenmin 'zichzelf stelt als uitsluitend ideaal van de wereld of als haar norm, want dan zou zij met zichzelf bezig zijn, in plaats van met de mensen en God.'

IK laat het hier bij, al was het alleen maar om nog veel verdere ontdekkingen aan de a.s. lezer over te laten, die ongetwijfeld tot de conclusie zal komen, dat ook dit boekje een teken is van wat er in de katholieke kerk gaande is. Misschien bekruipt hem juist, zoals mij, het gevoel, dat ons een beeld van in beweging zijn en blijven getoond wordt, waarmee wij humanisten ons voordeel kunnen doen en waarvoor wij respect kunnen hebben.

D. H. PRINS

*) Het woord krijgt hier een andere betekenis dan de ons vertrouwde. Het door mij gecursiveerde 'ook' wijst daar al op. De schr. kan spreken van christelijk humanisme, wat ons niet zo gemakkelijk afaat. De auteur denkt hier aan het humanisme b.v. van Erasmus. Met name is dit het geval in de hierop volgende zinnen.

Kinderbijslag als probleem

ZOU men door het beperken van de kinderbijslagen ook het geboortecijfer doen dalen? De mogelijkheid is overwogen om de bijslag bijvoorbeeld slechts te geven tot en met het derde kind. Ook is voorgesteld de uitkering aflappend, dus geleidelijk verminderend, te geven en niet zoals nu progressief. Stellig zijn er redenen, om zulke maatregelen te overwegen. Maar Dr. P. E. Treffers wijst er in de NRC op dat de meeste ouders geenszins terwille van de bijslag meer kinderen wensen: zij wilden gewoonlijk juist minder nakomelingen dan zij er tenslotte hebben. In Amsterdam zijn 70% van de vierde en 94% van de zesde en latere zwangerschappen ongewenst. Een sexueel 'bedrijfsongeval', zou men kunnen zeggen. De daling van de vruchtbaarheid sinds 1963 is volgens Dr. Treffers te danken aan de verspreiding van de pil, ondanks de kinderbijslag, die voor verstandige mensen dus niet zo aantrekkelijk is. Het komt, zo zou men kunnen concluderen, vooral aan op sociaal verantwoordelijkheidsgevoel, op respect voor de vrijheid van de vrouw, op de wil aan de kinderen een zo goed mogelijke opvoeding te geven. Waar dit plichtsgevoel echter ontbreekt kan een vermindering van de kinderbijslag zich juist wreken op de kinderen.

WIJ vinden dit aspect belangwekkend genoeg om de laatste regels over te nemen van het artikel van Dr. Treffers: 'Het valt buiten mijn competentie te beoordelen of de kinderbijslag in verhouding met andere sectoren van de sociale politiek te veel nadruk krijgt. Wel meen ik met enig recht te mogen veronderstellen dat afschaffing of vermindering van kinderbijslag, of zelfs belasting op kinderen die hier en daar wordt bepleit, in psycho-hygiënisch opzicht een ongunstig effect zou kunnen hebben. Op een groot gezin met veel ongewenste kinderen, waar toch al vaak een labiel evenwicht tussen de echtgenoten en de kinderen bestaat, zou een dergelijke maatregel een dusdanig negatief effect kunnen hebben, dat de positie van het ongewenste kind, die toch al niet benijdenswaardig is, ernstig zou worden geschaad.'

IK denk er ZO over

Vietnam

DE verklaring van het hoofdbestuur inzake Vietnam moge vele leden van het Humanistisch Verbond voldoening hebben gegeven, lang niet iedereen is er even gelukkig mee. Men heeft er zich niet voldoende rekenschap van gegeven, dat ook onder humanisten de opvattingen in deze kwestie ten zeerste uiteenlopen. Oorlogshandelingen als zodanig zal iedereen verafschuwen, maar zo eenvoudig ligt het probleem nu eenmaal niet. Een uitspraak als deze is en blijft een uitspraak van politieke aard, d.w.z. een stellingname in een wereldconflict.

Het hoofdbestuur heeft met zijn verklaring in feite stelling genomen tegen de Amerikaanse politiek. Voor een verbond dat buitenkerkelijke humanisten van uiteenlopende politieke overtuiging wil verenigen is dit ontoelaatbaar. Het heeft hiermee zijn basis versmald en kan niet meer pretenderen, een tehuis voor alle buitenkerkelijke humanisten in Nederland te zijn. Evenzo heeft in het verleden De Dageraad door haar radicaal-politieke uitspraken talrijke principiële vrijdenkers buiten de deur gehouden.

Het ligt niet in mijn bedoeling, op de kwestie Vietnam zelf in te gaan: de argumenten pro en contra mogen bekend verondersteld worden. Het principiële punt is, dat het door het hoofdbestuur ingenomen standpunt zeker niet door alle leden kan worden onderschreven, hoewel allen door de buitenwacht geacht worden de gepubliceerde mening te delen.

Hoewel ik van de oprichting af lid geweest ben en in het verleden op velerlei wijze actief aan het Verbond heb medegewerkt, moet ik tot mijn grote spijt de consequenties trekken uit deze koersverandering en basisversmalling, zolang het hoofdbestuur niet openlijk op zijn verklaring terugkomt.

G. W. HUYGENS

Nogmaals: Vietnam

'WIJ - humanisten - moeten meedenken met de problemen van de internationale samenleving op een zodanige wijze, dat ze in alle concreetheid, in alle onontkoombaarheid aan de orde worden gesteld'. Deze woorden werden door Prof. Dr. J. P. van Praag gesproken op het in 1963 gehouden Congres van het Verbond.

Vier jaar later - in mei 1967 - richt het Hoofdbestuur zich tot de Nederlandse regering en verklaart het dat het zich achter het door de secretaris-generaal van de Verenigde Naties geuite gevoelen stelt, dat de oorlog in Vietnam dreigt te escaleren tot een derde wereldoorlog. Het meent dat het een kwestie van schuldig nalaten zou zijn indien niet al het mogelijke werd gedaan om partijen in het conflict tot bezinning te brengen en hen te vragen terug te keren van de heilloze weg die in deze wordt gevolgd. Het doet daarom een beroep op de regering met alle middelen te trachten de voorwaarden te scheppen voor een redelijk gesprek tussen alle betrokken partijen.

Maar - zo stelt het Hoofdbestuur in juni in een aan mij gerichte brief - het meent tevens dat het niet op haar weg ligt concrete oplossingen voor het conflict aan te geven. Dat laat het - ik citeer - 'liever over aan de deskundigen die concreter van de situatie ter plaatse op de hoogte zijn'.

De heer Roethof gaat in zijn artikel in Mens en Wereld van 30 september verder en schrijft: 'zo staat het allerminst vast, dat er met deze oorlog in het algemeen iets anders is bereikt dan stijgende verbittering bij de tegenpartij en voortschrijdende ondermijning van het Amerikaanse op-

treden in de wereld'. Maar hij komt ook dan nog niet, van dit inzicht uit, tot een ondubbelzinnige veroordeling van het Amerikaanse optreden in Vietnam.

Is het dan vreemd zich af te vragen of de humanisten - en dat zijn niet in de eerste plaats de leden van het Hoofdbestuur maar veel eerder de gewone leden van het Verbond - in 1967 wel mee hebben gedacht over de problemen van de internationale samenleving. Natuurlijk zijn er humanisten, die dat hebben gedaan - en er de conclusies uit hebben durven trekken - maar van een de grote meerderheid der Nederlandse humanisten omvattende verontwaardiging over de oorlog in Vietnam blijkt niets.

Zo kan het dat Dr. Houwink in Mens en Wereld van 9 december schrijft dat de U.S.A.-aanwezigheid in Vietnam de economie in het land belangrijk opvoert, het analfabetisme heeft teruggedrongen tot een lager percentage dan in enig ontwikkelingsland, de scholen- en ziekenhuisbouw heeft veeleer vermeerderd en het democratische gevoel voor eigenwaarde van de bevolking krachtig heeft opgevoerd. En dit, zonder dat er tegen wordt geprotesteerd. Zelfs de redactie zegt in haar onderschrift niet dat de U.S.A.-aanwezigheid in Vietnam ook inhoudt dat het Vietnamese volk wordt uitgemoord met gebruikmaking van de fragmentatiebom, van gifgas en van napalm en dat grote delen van het land vergiftigd worden met chemische middelen waardoor niet alleen de op het veld staande oogst wordt vernietigd maar tevens, voor vele jaren, het land onbruikbaar gemaakt wordt voor agrarisch gebruik. En zij zegt niet dat het optreden van de U.S.A. in Vietnam in flagrante strijd is met het internationale recht en dat het alleen al daarom de scherpste veroordeling verdient.

Ook de laatste verklaring van het Hoofdbestuur van 8 januari j.l. komt niet tot die stellingname. Zeker, het is een verklaring waar velen in en buiten het Verbond al heel lang op gewacht hebben. Eindelijk is het Hoofdbestuur tot de overtuiging gekomen dat 'de onmiddellijke en onvoorwaardelijke stopzetting van de bombardementen op Noord-Vietnam en de oorlogshandelingen tegen Noord-Vietnam noodzakelijk is'. Eindelijk laat het Hoofdbestuur het niet aan de deskundigen over concrete oplossingen voor het conflict aan te geven. Een ommekeer, die, hoezeer ze ook te laat komt, verheugend is. Maar het Hoofdbestuur zegt tegelijkertijd dat het er geen behoefte aan heeft 'de Verenigde Staten als zondebok aan te wijzen'. Hoe lang zal daarop nu weer moeten worden gewacht? Hoe lang zullen de humanisten nu daarover zwijgen? Of zullen zij eindelijk gaan beseffen dat zij - als humanisten, juist als humanisten - zullen moeten gaan kappen in de jungle van de internationale samenleving?

Houten.

W. THOOMES

Radiolezingen

Zondag, 18 februari 9.45-10.00 uur: H. J. J. Lips: 'Een miljoen humanisten'. (Hilv. II).

Zondag, 25 februari 9.45-10.00 uur: J. Pasman: 'Ziek... gezond'. (Hilv. II).

Televisie-uitzending (Nederland 2)

Maandag 19 februari, 22.10-22.40 uur: 'Bezwaren tegen het Humanisme'. Een discussie van ds. J. J. Buskes, J. Gerard Rausch en pater F. Veelelurf met de humanisten prof. dr. W. van Dooren, prof. dr. J. P. van Praag en mr. M. G. Rood.

1951	100	INDEX-CIJFERS
1952	100	van de kosten van het levensonderhoud voor gezinnen van hoofd- en
1953	100	handarbeiders (exclusief sociale lasten) volgens opgave van het Centraal Bureau voor de Statistiek.
1954	104	
1955	106	
1956	108	
1957	115	
1958	117	
1959	118	
1960	121	stijging 0,85%
1961	123	" 2,54%
1962	127	" 1,65%
1963	132	" 3,25%
1964	140	" 3,94%
1965	147	" 6,06%
1966	156	" 5,00%
1967	?	" 6,12%

Hoe gaat dit verder?

In de brochure „Index-Benadering,

Hoe en Waarom" wordt

verteld op welke wijze „Aurora"

haar verzekerden een

zoveel mogelijk waardevaste

levensverzekering biedt.

N.V. LEVENSVERZEKERING-MAATSCHAPPIJ

Aurora

Nachtwachtlaan 20, Postbus 9200

Amsterdam - Telefoon 78 33 55

Leuven

DE onlusten in de universiteitsstad Leuven zijn niet alleen het gevolg van de 'cultuurstrijd' tussen Walen en Vlamingen. De Vlaamse studenten tonen een groeiende ergernis over het patriarchale gedrag van de hoge geestelijkheid: het katholieke Vlaanderen begint zich te emanciperen. De Leuvense universiteit wordt geleid door de Belgische bisschoppen en andere hoge kerkelijke autoriteiten, met kardinaal Suenens aan het hoofd. Zij willen dat het onderwijs te Leuven 'Belgisch' blijft, tweetalig dus, al ligt de stad in het Nederlandstalige gebied. In het verleden zijn de Belgische kerkvorsten overwegend 'franskiljons' geweest en vervreemd van het Vlaams-spreekende volksdeel. Dit wrekt zich nu in wantrouwen. Men voeg daarbij dat ook de katholieke regeringspartij (CVP) in Vlaanderen veel van haar gezag heeft verloren, om te begripen dat de schokkende taalstrijd tevens geuigt van een crisis in de kerk (C).

ORIËNTATIE

serie A: *Huwelijk en gezin*

- 1 verkering en verloving
- 2 trouwen
- 3 gezinsvorming en opvoeding
- 4 het gemengde huwelijk
- 5 gezin en maatschappij

serie B: *De mens en zijn wereld*

- 1 atoom en kosmos
- 2 existentie
- 3 evolutie
- 4 autonomie
- 5 relativiteit

serie C: *Aziatische godsdiensten*

- 1 islam
- * 2 confucianisme/taoïsme
- * 3 hindoeïsme
- * 4 boeddhisme
- * 5 zen-boeddhisme

serie D: *Wereldproblemen*

- 1 het bevolkingsvraagstuk
- * 2 welvaart-armoede
- * 3 oorlog-vrede
- * 4 het rassenvraagstuk
- * 5 communisme en democratie

* deze deeltjes zullen in de loop van 1968 verschijnen.

prijs per serie f 2,50

deze series bevatten ieder vijf helder geschreven deeltjes, die uitstekend kunnen dienen als uitgangspunt in gespreksgroepen.

ieder deeltje telt ongeveer 24 blz.

bestellingen aan het centraal bureau van het Humanistisch Verbond, postbus 114, Utrecht bij voorkeur door storting of overschrijving van het verschuldigde bedrag op giro 304960 t.n.v. het Humanistisch Verbond, Utrecht.

ANNONCES:

Te huur in 't Gooi van 23 mei-15 juni '68. Komfortabel huis met heerlijke tuin (2 tot 4 pers.), i.n.v. bus-halte en heide, redelijke prijs. Brieven onder no. 67 a/h buro M. en W.

Vanaf 18/5 tot 31/10 voor vakantie **te huur** gedeelte van een drechts boerderijtje. Woonkamer, 2 slaapkamers, keuken. Gemeente Ruinen. Tel. 05281-378.

Alleenstaande dame, 58 j. **zoekt beschaafde heer**, intellectueel met goede positie, voor weekends en vakantie. Huwelijk niet uitgesloten. Brieven onder no. 68 a/h buro M. en W.

Heer, gepensioneerd, woonachtig in het Westen des lands, **zoekt alleenstaande gezonde vrouw** als huisgenote, N.H., leeftijd tot 65 jaar. Hulp aanw. Brieven onder no. 69 a/h buro M. en W.

Zojuist verschenen:

„Het Humanistisch Verbond”

141 blz. — prijs f2,-

Sinds de oprichting in 1946 staat het Humanistisch Verbond in de belangstelling ... ook van jonge mensen.

Wat wil dat verbond nu eigenlijk?

Dit boekje geeft antwoord op die vraag. Het laat een aantal voor-aanstaande humanisten, maar ook tegenstanders aan het woord. Een poging tot eerlijke voorlichting dus ...

Te bestellen, bij voorkeur door storting of overschrijving van f 2,- op giro 304960 t.n.v. Humanistisch Verbond, Utrecht.

MENSEN KOSMOS

24e jaargang

Tweemaandelijks tijdschrift, gewijd aan de studie van wijsbegeerte, religie en geestelijke stromingen.

Redactie: Dr. H. Groot, Mr. N. Kluwer, P. Krug en Dr. D. H. Prins.

Abonnementsprijs f 15,- per jaar (6 nummers). Losse nummers f 2,50.

Vraagt toezending gratis proefnummer en catalogus van uitgaven op geestelijk gebied bij de uitgever **N. KLUWER-DEVENTER**.

Ook verkrijgbaar bij de boekhandel.

STICHTING HUMANISTISCH INSTITUUT VOOR ONTWIKKELINGS SAMENWERKING (HIVOS)

roept sollicitanten op voor de functie van

DIREKTEUR

Vereisten:

Initiatief- en organisatievermogen;
behoorlijke beheersing van het Engels (en eventueel andere talen);
gevoel voor menselijke betrekkingen en publiciteit;
humanistische gezindheid.

Tot aanbeveling strekt:

Wetenschappelijke vorming;
ervaring inzake ontwikkelingswerk.

Salaris:

Overeenkomstig bekwaamheden.

Brieven aan:

Bestuur Stichting HIVOS
p/a Erasmushuis
Oude Gracht 152
Utrecht.

Humanistische Correspondentiekring voor huwelijkscontacten opgericht door het Humanistisch Verbond, verleent bemiddeling bij het leggen van contacten tussen personen, die een huwelijkspartner zoeken.

Inlichtingen postbus 210, Utrecht, gaarne 40 cent aan postzegels insluiten.